

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Transnacionální vztahy běloruských imigrantů
žijících na území ČR**

Tereza Pokorná

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Transnacionální vztahy běloruských imigrantů
žijících na území ČR**

Tereza Pokorná

Vedoucí práce:

Mgr. Tomáš Hirt, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, listopad 2014 .....

Ráda bych zde vyjádřila poděkování vedoucímu Mgr. Tomáši Hirtovi, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a ochotu při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat za vstřícnost a pomoc při získávání informací a podkladů.

.....

podpis

Obsah

Obsah	5
Úvod	6
1 Pojem migrace	8
2 Transnacionální migrace	11
3 Vybrané koncepty pro výzkum	14
4 Představení výzkumu	17
4. 1 Metodologie	17
4. 2 Biografické medailonky respondentů/tek	20
5 Vyhodnocení výzkumu	22
5. 1 Analýza rozhovorů	23
5. 1. 1 Úvod rozhovorů	23
5. 1. 2 Integrace vs. Vymezení se	25
5. 1. 3 Kontakt mezi dvěma světy	27
5. 1. 4 Rituály	31
5. 1. 5 Závěr rozhovorů	34
Závěr	36
Seznam literatury	38
Resumé	41

Úvod

Při volení tématu mé bakalářské práce jsem se rozhodovala, zda se mám pouštět do tak rozšířené tematiky jako je migrace. Tento pojem je v dnešní době velmi aktuální a často citovaný. Rozhodla jsem se tedy podívat se na fenomén migrace skrz transnacionální perspektivu, jedním z novodobých trendů migračních procesů. Důležitým momentem rozhodování byla i skutečnost, že mám k dispozici jistý okruh imigrantů jedné národnosti a proto se mi tematika transnacionálních vazeb jevila jako nejvhodnější a nejzajímavější ke zpracování mé práce. Díky mé přítelkyni z Běloruska jsem měla k dispozici větší skupinu běloruských imigrantů.

U minoritního etnika jako jsou Bělorusové se navíc dá transnacionální jednání a vazby více než očekávat. Cílem mé bakalářské práce bude pokusit se zjistit, zda jsou běloruští imigranti žijící již delší dobu na území České republiky stále v transnacionálních sítích. V případě mých respondentů se jedná o migranty pobývajících v Česku po dobu od 9 až do 21 let (Bližší specifikaci respondentů uvedu v praktické části práce.) Ráda bych potvrdila či vyvrátila teorii, zda běloruští imigranti nepřerušují vazby se svou rodnou zemí, ani při dlouhodobém pobytu v Čechách. V rozhovorech s respondenty mě bude především zajímat, jakým způsobem jsou běloruští imigranti transnacionální, proč tomu tak je, z jakého důvodu a co je zkrátka vede k tomu, být i po tolika letech v pravidelném a častém kontaktu se svými blízkými v rodné zemi či naopak, zda se dokázali odpoutat po několika málo letech pobytu v pro ně nové zemi.

Má práce se sestává z úvodního slova o migraci a přístupů několika významných badatelů, jež se tímto fenoménem zabývali, dále transnacionalismu a přiblížením tohoto poměrně nového trendu v procesu migrací. Zde zmíním několik historických faktů, pohledů a názorů vědců, ze kterých posléze i čerpám v navazujícím výzkumu. Důležitými prameny k přípravě, získání přehledu a tvoření výzkumu, se pro mě staly zejména již existující a publikované výsledky vědců jako je David Henig, Radka Klvaňová, a Csaba Szaló. Dále byla využita relevantní literatura zabývající se touto

tématikou. Po teoretické části přijde na řadu představení konceptů využitých ve výzkumu. Třetí kapitola se bude věnovat samotnému představení výzkumu jako je zvolení metodologie, přípravy rozhovorů a uvedení stručných biografických medailonků respondentů. V předposlední kapitole se pokusím zanalyzovat výsledky výpovědí respondentů v návaznosti na předem stanovené koncepty výzkumu. Kapitola poslední bude patřit závěru bakalářské práce.

V úvodu bych ještě ráda uvedla, že všichni dotazovaní respondenti byli informováni o následném publikování jejich výpovědí a do rozhovoru vstupovali dobrovolně. Veškerá uvedená jména jsou však fiktivní.

1 Pojem migrace

Migrace – to jest pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu (Jandourek 2007: 159). V dnešní době velmi používané téma a to zejména díky narůstající četnosti migrace po celém světě. Po devadesátých letech nabyla migrace kladných hodnot a v letech 1994 až 1998 se i Česká republika profilovala jako imigrační země. Tento migrační trend signalizoval, že obyvatelstvo zdrojových zemí migrace se nejspíše domnívá, že české prostředí je určitým způsobem perspektivní (Uherek 2005: 1), a tudíž lze předpokládat, že imigranti v zemi určení dosáhnou jistého blahobytu, kterému by se jim ve své rodné zemi pravděpodobně nedostávalo. Můžeme tak mluvit i o imigrantech z Běloruska.

Migraci se na akademické půdě věnovalo a věnuje hodně vědců, kteří přinesli tomuto tématu nové poznatky či definice. Pro přehled uvádím pár vybraných názorů a paradigmat, jak klasických, tak současných badatelů.

Jednou z prvních ucelenějších teorií o migraci představil Ernst Georg Ravenstein, který tvrdil, „...že *nejvíce lidí migruje na krátké vzdálenosti a postupně. Jestliže lidé migrují na dlouhé vzdálenosti, tak většinou do velkých průmyslových center.*“ Dále také uvedl, že migruje mnohem více zemědělců, než obyvatelstvo z měst, že většina migrantů jsou ženy, avšak na dlouhé vzdálenosti migrují více muži. Rovněž tak konstatoval, že s rozvojem průmyslu a obchodu migrace roste, směřuje ze zemědělských do průmyslových oblastí a jejími hlavními příčinami jsou ekonomické aspekty. Ovšem vzhledem k tomu, že od této formulace uplynulo již přes 120 let, bylo by více než nutné tuto hypotézu ověřit (Francl 2010).

„Lidé, kteří se stěhují za prací, se pohybují v parametrech modernity. Mají cestovní pas a jsou občané, hlavní podmínkou jejich přesunů je ochota pracovat námezdním způsobem. Má-li být pracovní migrace vůbec možná, musí být migranti alespoň částečně začleněni do kulturní logiky kapitalismu.“ (Eriksen 2008: 361)

„Migranti jsou ústřední součástí moderní globální ekonomiky, a konkurenční úspěšnost globálních měst lze částečně vysvětlit jejich schopností přitahovat určité typy pracovních migrantů.“ (Sassen 1991)

Z českých vědců se mimo jiné migrací zabývají např. Zdeněk Uherek, Dušan Drbohlav, David Henig nebo Kateřina Janků.

„V současnosti neexistuje žádná jednotná teorie, která by komplexně vysvětlovala příčiny, průběh a důsledky mezinárodní migrace. Neexistuje ani žádná tendence výsledky obsahující pouze jeden ze zadaných výrazů takovou meta-teorii vytvořit.“ (IOM 2011)

„Migrace je neodmyslitelně spjata se vznikem moderních společností. Ty byly založeny na radikální transformaci sociální a ekonomické struktury, která vyvolala nejprve vlny migrací z venkova do měst, později z evropského kontinentu za oceán. Dekolonizace po druhé světové válce a expanze západních forem modernity přinesla další vlny migrací směřující směrem do západních společností.“ (Henig 2007: 2-3: 35)

Dalším charakterem migrace může být především změna. Jak se píše v knize Kateřiny Janků Život v pohybu, migrace v politice i v sociálních vědách je označována jako migrace dobrovolná, stejně jako migrace nucená, čímž je myšleno uprchlictví (Janků, 2006).

Podle Drbohlava drtivou většinu mezinárodní migrace představují migranti, kteří ze své vlasti emigrovali z důvodů pracovních. Tyto migrační pohyby jsou zastoupeny v mnoha typech, jako je tradiční pravidelná migrace, ve smluvních pracovních pohybech, pohyby vysoce vzdělaných pracovníků, ale i v ilegálních pohybech. Lidé žádající o azyl – uprchlíci, jejichž motivem odchodu ze své země by neměl být spjat s ekonomickými podmínkami, se legálně i ilegálně také zapojují do pracovního procesu (Drbohlav in Šišková, 2001:18).

V současném světě migrace je rozhodnutí pro migranty velice obtížným procesem. Migrace je většinou podmíněna vzájemnými faktory, které se vážou ke třem prostředím, a to k emigraci odkud odcházejí, k cílovému místu imigrace, tedy tam, kam nově přicházejí, a také k tranzitním zemím, přes něž migranti pouze přecházejí, aby se dostali ke svému cílovému místu (Drbohlav in Šišková, 2001:19).

K závěru pojednání o migraci bych dodala citaci Zuzany Uhde, která tvrdí, že dnes nelze migraci jednoduše vysvětlit v mezinárodním rámci. *„Pohyb lidí je zde sice charakterizován pohybem přes hranice jednotlivých států, odehrává se ovšem mezi regionálními celky a je součástí globální společenské dynamiky charakteristické intenzivním šířením kapitalismu, sílícím transnacionálním propojením vztahů a utvářejícím se kosmopolitním kulturním prostorem.“* (Uhde 2011)

2 Transnacionální migrace

„V současné době roste počet těch, kteří se ani nevracejí, ani neasimilují a zabydlují se ve „třetím“ prostoru transnacionálních sítí: z e-migrantů a i-migrantů se stávají trans-imigranti“. (Barša 2005: 8) Tento poměrně novodobý pojem v sociálních a antropologických studiích lze chápat jako proces, kdy se sociální pole nového a původního místa propojují. Jak uvádí Csaba Szaló, přistěhovalci participují v procesu transnacionální migrace – nerezignují na udržování sociálních vztahů propojujících je s místem původu a nevzdávají se svých původních identit (Szaló 2007: 7). S tímto fenoménem pak vyvstává problém, kam se mají imigranti zařadit, pokud participují po obou stranách sociálního pole.

Jedním z prvních badatelů zabývajících se transnacionálními migracemi byly Nina Glück Schiller, Linda Basch a Kristina Szanton Blanc a jejich publikace *Nations Unbound: Transnational projects and the deterritorialized nation-state*. Právě ony definovaly transmigranty jako imigranty, jejichž každodenní životy závisí na propojení skrze mezinárodní hranice a jejichž veřejné identity jsou konfigurovány ve vztahu více, než k jednomu národu (Glick Schiller et al. 1992a; Basch et al. 1994). V šedesátých letech se slovo transnacionální rozšířilo především mezi studenty ekonomických směrů a odkazovalo spíše k zakládání nadnárodních podnikových (firemních) struktur (Glück Schiller, Basch, Szanton Blanc 1995: 49). Ovšem samotné transnacionální vztahy, jak je známe z antropologických a sociálních studií dnes, se dostaly do teoretického zájmu počátkem 90. let 20. století v souvislosti s pozorovaným nárůstem počtu nestátních aktérů ve světové politice (Císař, Fiala 2004: 15). Ve Spojených státech a Velké Británii se v této době začala prosazovat nová teze o vzniku nové formy mezinárodní migrace – transnacionální migrace (Szaló 2007: 23). Hlavní otázky tohoto nového fenoménu směřovaly především ke zkoumání přistěhovalců, neb jejich příliv byl provázen nejrůznějšími problémy. Jak píše Watson (Watson 1977), transnacionální imigranti jsou lapeni mezi dvěma kulturami, čímž se dokazuje, že migrující, ač opouští svou rodnou zemi, zůstávají stále v permanentním kontaktu s rodinou, přáteli nebo známými.

Mezi další z prvních badatelů, kdo použil termín transnacionalismus, byl podle Heniga Frederic Evans Wakeman a to ve spojitosti s „na dálku propojenými sociálními jednotkami“ (Henig 2007).

V současnosti je významným teoretikem této tematiky Steven Vertovec, který identifikoval základní teoretické proudy transnacionálního myšlení (Henig 2007)¹. Na přelomu 80. a 90. let se tak pozornost antropologů soustředila na tyto nové formy migrace, jako na udržování ekonomických, kulturních a historických vztahů, z čehož samozřejmě vyplynuly nové badatelské rámce pro tuto tematiku. Výzkumy pro tuto oblast se zabývali např. Katy Gardner, Roger Rouse, Ajrun Appaduraj, nebo již zmínění Steven Vertovec, Nina Glück Schiller, Linda Basch a Cristina Szanton Blanc.

Katy Gardner přispěla do tématu transnacionalismu pojmem *Active agents* nebo-li aktivně jednajícími aktéry sociálních polí (Szaló 2007: 26)². Podle Gardnerové (Gardner 1995) jsou imigranti v každodenním procesu komunikace, ať už v podobě transakcí (remitencí), formování diaspory nebo působení dynamiky světové ekonomiky. Gardnerová ukázala, jak migrace prohlubuje tuto kulturní polarizaci tím, že prohlubuje sociální rozdíly v místní společnosti (Szaló 2007: 27). Výsledkem dle Gardnerové tak je, že není potřeba se nijak teritorializovat. Gardnerová také na tuto tematiku společně se Zahirem Ahmedem roku 2006 publikovala článek *Place, Social Protection and Migration in Bangladesh: A Londoni Village in Biswanth.*, kde popisuje svůj výzkum v Biswanath, Syhet v Bangladéši.

Se zajímavou myšlenkou o transnacionalismu přišel Ralph Grillo s pomocí Katy Gardnerové, kdy konstatují, že transmigrace nemusí být ve skutečnosti vůbec nová. Například Sikhové jsou transnacionální po více než 100 let, avšak dnes dosáhla intenzita jejich vztahů globálního rozsahu a tím zcela odlišné

---

¹ Steven Vertovec významný teoretik transnacionalismu. Identifikoval základní teoretické proudy transnacionálního myšlení. 1. Sociální morfologie, 2. Typ vědomí, 3. Mód kulturní reprodukce, 4. Způsob přístupu ke kapitálu, 5. Místo politického angažování., 6. Rekonstrukce místa a lokality.

² Active agents – podle Katy Gardner, ti kteří sami tvoří a mění transnacionální vazby.

kvalitativní úrovně. (Gardner, Grillo, 2002: 181)

Dále je nepochybně třeba zmínit Rogera Rouse. Jedná se o badatele, jež horečně zasáhl do způsobu formování transnacionálního trendu v procesu migrací. Jeho cílem při vědeckém bádání byly pohyby přistěhovalců přes hranice, konkrétně Mexičané z oblasti periferijní Aquililly. Ti se dlouhá léta snažili, jak individuálně tak skupinově, dostat do USA, za účelem získání zaměstnání. Jak zjistit, každá rodina z Aquililly měla jednoho či více členů v pracovním poměru v USA (Roger 1990). U těchto Mexičanů byly tzv. remitence (*remittances*) součástí jejich participace na obou místech. Podle Rouse Mexičané v Aquillille participovali na přes-hraničních vazbách, vytvořili dvě odlišná místní společenství a kultury, ale byli součástí společně sdíleného světa (Szaló 2007: 31).

Poslední z mnou zmíněných badatelů, jež ovlivnili pole transnacionalismu byla Peggy Levitt, která se po dobu své akademické kariéry zabývá imigranty. Levitt používá optiku transnacionalismu k vysvětlení určitých migračních jevů. Ve svých výzkumech popisuje jak imigranti participují v rodinné, sociální, ekonomické, náboženské, politické a kulturních sféře, která přesahuje hranice státu, kterého se stali součástí. Transnacionální migrace jsou jen jednou ze součástí celého pole transnacionálních studií. Ony studie representují koncentrovanou snahu brát systematický a umělý pohled jak na správu, sociální hnutí, tak na výdělečné a náboženskou životní změnu, když se odehrávají za hranicemi a jak musíme přehodnotit identity, sounáležitosti a demokracie v reakci (Levitt, Jaworsky 2007: 146).

Z několika málo uvedených vědců můžu shrnout, že transnacionalismus je přeshraniční propojení imigrantů na dálku, přičemž je prostor tmelen prostřednictvím sociálních institucí, jako jsou dary, remitence či transnacionálně uzavírané sňatky (Werbner 1990). V následující kapitole nastíním mnou vybrané výzkumy vědců, kterými jsem se nechala inspirovat pro svůj vlastní výzkum.

3 Vybrané koncepty pro výzkum

Vzhledem k rozsáhlosti pojmu transnacionalismu, jsem se rozhodla vybrat tři již provedené výzkumy českých i zahraničních badatelů, jež mi poskytnou půdu pro chystané rozhovory s běloruskými imigranty.

Prvním z uvedených bude Radka Klvaňová, která se ve svém výzkumu zabývala začleňováním migrantů skrz transnacionální perspektivu. Článek *Nejasné loajality. Způsoby přináležitosti a nepatření migrantů v transnacionálních sociálních polích*³ mě inspiroval k otázkám týkající se problematiky Přináležení vs. Vymezení se v dané společnosti.

Její kritický článek o mnohosti přináležitostí migrantů mi dává podnět ke zjištění, jak se běloruští imigranti vymezují od majority a zároveň jak s ní v případě potřeby, co nejvíce splývají. Způsoby mohou být různé, ať už se jedná o oblečení, náboženství, životní styl, způsob zábavy, ... atd.

Podle Klvaňové se transnacionální sociální pole utváří skrze sociální světy migrantů, které se rozprostírají po více či méně vzdálených lokalitách překračujících hranice národních států. Ve svém článku se pokusila nastínit možné alternativní pohledy na začleňování migrantů skrze transnacionální perspektivu (Klvaňová 2009: 93). Z její studie si беру důležitý poznatek k výzkumu. Výchozí empirickou otázkou při zkoumání začleňování, je prozkoumání toho, na jakých rovinách v transnacionálních sociálních polích se migranti začleňují. Různé způsoby nepřináležitosti jsou migranty aktuálně zakoušeny v každodenních situacích, ať už na trhu práce, na úřadech, při návštěvách v původních domovech apod. (Klvaňová 2009: 106). Mé otázky tak budou vycházet i z těchto předpokladů, z praxe soužití Bělorusů v Čechách.

Csaba Szaló je díky svým publikacím v mé práci nejčastěji citovaným a skloňovaným vědcem. Brněnský sociolog vydal na toto téma mnoho článků, knih a je také autorem textů v několika sbornících. Jeho studie osmi migrujících žen byla opět inspirací pro část otázek do mého výzkumu. Z publikovaných

---

³ Článek z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity viz seznam použité literatury.

výsledků v textu *Osm migrujících žen a jejich transnacionální sdílený svět*⁴, který prakticoval společně s kolegyní Eleonorou Hamar, se nechám inspirovat pro otázky na téma frekvence kontaktů mezi běloruskými imigranty se svým domovem za hranicemi. Zajímat mě bude především častost kontaktů na začátku pobytu a nyní, jaká media volí pro komunikaci, koho nejčastěji kontaktují a z jakého důvodu.

Szaló popisuje migraci mladých maďarských žen na základě etnografického výzkumu. Text je tedy jakýsi souhrn dosavadních analýz jeho výzkumu. Článek je zajímavý také tím, že jednou z osmi studovaných žen je spoluautorka textu (Szaló 2007: 70).

Szaló přináší analýzu kontaktu mezi osmi mladými ženami, jež pocházejí všechny z jednoho maďarského města a dětství i dospívání prožívali společně. Po dostudování místního gymnázia se každá z nich vydala vlastní cestou do různých koutů světa. Ač jsou ženy na kilometry daleko od sebe, jejich kontakt je pomocí medií udržován i nadále. Jak zmiňuje Szaló, sdílená zkušenost pobývání v duálním světě sehrála klíčovou roli v migračním procesu, do něž bez svých rozhodnutí vstoupily (Szaló 2007: 75). Tématem členek bývá v nejčastějších případech nostalgické vzpomínání na prožitá léta v Maďarsku odkazující se na plánování budoucnosti. Ženy sdílí určitou zkušenost migrace a diasporickou identitu. Frekvence a témata konverzace u běloruských imigrantů mě budou zajímat stejně jako u Szaló.

*Pohledy z druhého břehu: Transnacionalismus, rituál a sociální změna od Davida Heniga*⁵, je článek, který využiji pro tematiku rituálu. Henig prakticoval výzkum v bangladéšské oblasti Silhet. Tato globální oblast je hojně protkána transnacionálními vazbami mezi obyvateli a jejich blízkými žijícími v zahraničí. Jak píše Appadurai (1996) klíčové v roli transimigrantů je rovina imaginace, tedy schopnost přestavovat si své přináležení k partikulárním

---

⁴ Článek ze Sociologického časopisu viz seznam použité literatury.

⁵ Článek je přehledovou studií publikovanou při Centrum Aplikované Antropologie a Terénního Výzkumu na katedře antropologických a historických věd FF ZČU viz seznam použité literatury.

deteritorializovaným sociálním mikrosvětům (Appadurai 1996). Jedná se tedy o život mezi dvěma světy, tady a tam.

Henig si pro bližší rozbor svého výzkumu vybral metaforu **druhý břeh**, kterou vyjadřuje nahlédnutí transnacionalismu z pohledu *tam*, tedy lokality, které jsou pro transmigranty místem návratu anebo přináležení (Henig 2009). Pomocí této metafory předkládá výsledky terénní práce mezi třemi lokalitami Česká republika – Rusko – Dagestán, kde se pokouší rekonstruovat pohled z perspektivy aktéra, který zůstal nebo byl ponechán na druhém břehu.

V místě, kde Henig prováděl svůj výzkum byla více jak polovina obyvatel vesnice transmigrantů, kteří se periodicky vraceli zpět domů jen v letních obdobích a v období Ramadánu (Henig 2009). Zda a jak často se běloruští imigranti vrací do míst domova a z jakého důvodu se pokusím zjistit. V tomto článku jde především o rituál, performance a symbolickou dominanci. Sociální konstrukce situace neboli performance umožňuje aktérům rituálů zakoušet symbolické významy *teď a tady* (Schieffelin 1985: 709). Jedná se například o svatby, kde jsou rituály předem formulovány. Henig popisuje v textu tři příklady svateb v Dagestánu, které následně analyzuje a vyhodnocuje. Stejně jako autor, zvolím pro výzkum polo-strukturovaný rozhovor pro všechny respondenty/ky.

4 Představení výzkumu

V této kapitole uvedu informace týkající se metodologie projektu, jeho přípravu a v závěru stručné biografické medailonky běloruských respondentů.

Populací v mém výzkumu jsou běloruští imigranti žijící na území České republiky po delší dobu – od 7 do 21 let. Výběrovým souborem je celkem sedm (dva muži a pět žen) Bělorusů. Ve většině případů jde o imigranty, kteří odešli ze své země do Čech studovat. Výběr respondentů/tek proběhl na základě výběru nabalováním (*snowball sampling*), kdy jeden z respondentů byl nápomocen s výběrem dalších⁶.

4. 1 Metodologie

Po přípravě otázek k polo-strukturovaným rozhovorům, k nimž mi dopomohly předem uvedení autoři a jejich již provedené studie, či terénní výzkumy, jsem se postupně kontaktovala s běloruskými respondenty/kami. Se všemi jsem se sešla osobně a to zejména v pražských kavárnách a v jednom případě i v jeho/jejím bytě. Dialogy byly nahrávány na diktafon a současně jsem si vedla osobní poznámky na papír. Při rozhovorech je nutno brát v potaz, že může docházet k řadě okolností, které mě mohou během výzkumu ovlivňovat. Jedná se o gesta, osobní charakteristiku, tón hlasu, sympatie apod. Veškeré tyto aspekty jsem se však snažila co nejvíce eliminovat. Všichni z dotazovaných projeví ochotu k zúčastnění se a poskytli mi pevnou půdu pro budoucí výzkum.

Jako zajímavý fakt, bych podotkla že všichni z dotazovaných dosáhly na území České republiky vysokoškolského vzdělání a našli zde kvalitní pracovní uplatnění, což se mnohdy odráželo v jejich výpovědích z hlediska vyjadřování, ač se mnohdy objevily mírné potíže s češtinou.

Na začátku sezení jsem jim stručně představila o co se jedná a zda jsou nějaká témata, který se mám případně vyvarovat, o nichž by neradi mluvili. Nikdo však takové přání nevyslovil.

---

⁶ Jednalo se většinou spolubydlící, přátelé a kolegy mé přítelkyně.

Pro rozvinutí dialogu na předem připravená témata, jsem zvolila úvodní otázky nejen k představení osoby samotné, ale také k lepšímu pochopení situace, jak a proč se ocitli v České republice. Připomínám, že otázky jsou sepsány v bodech, při rozhovorech se samozřejmě rozvíjeli dle směru tématu.

- Kdy jsi přišel/a do Čech?
- Jak dlouho zde žiješ?
- Máš zde již dlouhodobý pobyt?
- Za jakým účelem jsi přišel/a?
- Co Tě vedlo k imigraci do ČR? Důvody?

Následovaly dílčí otázky, kde byl předpoklad delších a rozvitých odpovědí. Otázky jsem rozdělila do bloků dle konceptů uvedených výše.

Blok č. 1 Začlenění vs. Vymezení se

- Při začátcích svého pobytu v ČR jsi se spíše začleňoval/a nebo vymezoval/a vůči majoritní společnosti?
  - V případě, že ano. Jakým způsobem? Míněno oblečením, zábavou, náboženstvím, hledáním přátel apod.
  - Snažíš se nyní po delší době pobytu stále začlenit do české společnosti nebo spíše vymezit?

Blok č. 2 Kontakt s domovinou

- Jak často jsi byl při začátku pobytu v nové zemi v kontaktu s rodinou či přáteli v Bělorusku?
  - Jak často jsi s nimi v kontaktu dnes?
  - Změnila se témata konverzací?
  - O čem jste si psali, hovořili na začátku pobytu a nyní?
  - Jaká media jsi k tomu zvolil/a?
  - S kým především jsi byl v kontaktu?
  - Kdo Ti nejvíce pomáhal, jak psychicky tak fyzicky?

- Byl jsi z počátku svého pobytu nějak finančně podporován?
- Jsi s rodinou a přáteli žijících v Bělorusku v kontaktu stejně často jako při příchodu do ČR?

Nyní se budou otázky soustřeďovat na období, kdy již žijí v ČR déle.

- Podporuješ nějak rodinu v Bělorusku nyní Ty?
- Posílá rodina i nyní nějakou podporu Tobě?
- Pokud ano, jakou? Dárky, finance, o co se jedná?
- Jakým způsobem přijímáš dárky, jak je posíláš do Běloruska?

Blok č. 3 Rituály a sociální změna

- Jak často navštěvuješ Bělorusko?
- Co si Tvá rodina snáší, že jsi natrvalo odešel z domu?
- Jak často jezdíš domů?
- Z jakého důvodu?
- Pokud se v rodině chystá nějaká slavnost, očekává se, že budeš přítomen?
  - Pokud se v rodině chystá svatba, jsou Vánoce nebo národní svátek, jedeš domů?
    - Který z rituálů je pro tebe důležitý a proč?
    - Uveď jak probíhá?

Ke konci rozhovorů jsem si ještě dovolila závěrečnou otázku, zda plánují návrat domů. V případě, že ano, proč.

4. 2 Biografické medailonky respondentů/tek

Irina

Irina žije v České republice devět let a má povolení k dlouhodobému pobytu. Je jí 29 let a po několika pracovních zkušenostech v ČR pracuje jako specialista back office v bance. Irina dokončila studium na Vysoké škole ekonomické. Nyní se pokouší o doktorské studium.

Olesya

Deset let žije Olesya mimo své rodné Bělorusko. Devětadvacetiletá Olesya pracuje v logistické nadnárodní, kde působí již šestým rokem. Stejně jako Irina studovala v Čechách Vysokou školu ekonomickou, kde získala titul inženýr. Nyní je také dálkovým studentem Ph.D. programu.

Alina

Jako administrativní pracovnice v bance pracuje šestadvacetiletá Běloruska Alina. Do České republiky odešla před devíti lety za účelem studia Vysoké školy ekonomické, kterou zde také dokončila. Nyní žije v České republice na dlouhodobý pobyt.

Nina

Nině je 30 let a na území České republiky žije již 21 let, což je ze všech dotazovaných nejvíce. Odešla za příbuznými, když jí bylo teprve 9 let. K takovému rozhodnutí dospěla její rodina, z důvodu špatné politické situace v domovském státu. Nyní pracuje jako ředitelka v nadnárodní bance. V České republice žije na trvalý pobyt.

Oleg

Oleg žije na území České republiky po dobu devíti let. Je mu 26 let a v současné době je nezaměstnaný a hledá si práci. Do Čech odešel jako většina respondentů/tek za studiem. Nyní má v České republice evidovaný dlouhodobý pobyt.

Kseniya

Kseniya žije v České republice deset let. Odešla za účelem studia vysoké školy, kterou zde úspěšně ukončila. Nyní pracuje pro společnost ČSA. Nutno dodat, že v současné době žije částečně na území Spojených států amerických, se svým partnerem, který je také z Běloruska. Kseniyi je 29 let.

Igor

Igorovi je 33 let a žije v České republice čtrnáct let. Emigrovat se rozhodl z důvodu studia. V Čechách ukončil studium vysoké školy a nyní pracuje jako učitel ruštiny a překladatel na volné noze. Zatím nemá v České republice trvalý pobyt.

5 Vyhodnocení výzkumu

Na úvod interpretace si dovolím zmínit pár slov ohledně vývoje běloruské migrace.

Praha bývala emigračním střediskem Bělorusů již od roku 1921⁷. Byla spojena zejména se strukturami Běloruské lidové republiky, a to především poté, co od roku 1923 litevská podpora k těmto strukturám ochabla a co se její orgány přestěhovaly z Kaunasu do Československa. (Řezník 2003: 99)

„Novým jevem se pak v 90. letech stala ilegální migrace Bělorusů nejen do Čech a střední Evropy, ale i do Evropy západní. Na jevy toho fenoménu reagovala Česká republika roku 2000 zrušením bezvízového styku, který po několik let mezi Běloruskem a Českou republikou fungoval. Byla tak zavedena vízová povinnost pro Bělorusko i pro české občany.“ (Řezník 2003:99)

Spolupráce České republiky s Běloruskem se později po 90. letech vyvíjela jako bezproblémová. Jedním z důvodů byla jistá podobnost mezi těmito dvěma státy, neboť se nacházely ve velmi podobné situaci. Nicméně s nástupem prezidenta Aleksandra Lukašenka a jeho autokratického způsobu vlády, postupně došlo k zproblematizování na mezivládní úrovni (Řezník 2003: 100) a pro Bělorusy se poté Česká republika respektive Praha, kde se jich dodnes usazuje nejvíce, stala opět cílem běloruské emigrace.

„V minulosti zůstávaly styky mezi českými a běloruskými zeměmi spíše sporadické. K tomu, že po dlouhou dobu nedocházelo k jejich viditelnějšímu rozšiřování, směřoval vývoj politických a hospodářských podmínek ve střední a východní Evropě. Kontakty v podstatě omezovaly na epizodické styky center obou zemí.“ (Řezník 2003: 97)

Nejvýznamnější stránkou česko-běloruských vztahů tak zřejmě byly dlouho omezené kontakty kulturní a intelektuální, ovšem do jisté míry

---

⁷ Roku 1921 z iniciativy emigrační Lastouňského vlády konala Běloruská národní politická konference, která požadovala nezávislost země, rozdělené mezi Polsko a Rusko.

s náboženskou rozdílností obou prostředí. K posilování kulturních kontaktů a vzájemné reflexe obou prostředí docházelo od 19. století v souvislosti s rozvojem českého a běloruského hnutí a s formováním novodobé slavistiky (Řezník 2003:98).

Díky zavedení vízové povinnosti s řadou států zejména bývalého Sovětského svazu, počet imigrantů dále vzrůstal. K 31.říjnu 2013 je na území České republiky evidováno 3 242 Bělorusů s povolením trvalého pobytu a 1 511 na dobu přechodnou⁸.

Jak říká Sládek, přítomnost „ruských“ migrantů v České republice je majoritní společností obecně nahlížena jako diskutabilní, neboť v podvědomí Čechů je z dob, kdy se Československo stalo satelitem a vazalem Sovětského svazu, zaset určitý druh rusofobie. (Sládek 2010: 9) Tento pohled se však udržuje dodnes. Většina české společnosti má na „ruské“ imigranty stále stejný, vesměs negativní, názor. Důvodem jsou nejen bohaté ruské komunity, ale i pomocné levné síly. Obojí z těchto druhů imigrantů jsou pro naši ekonomiku považovány svým způsobem za hrozbu.

5. 1 Analýza rozhovorů

5. 1. 1 Úvod rozhovorů

Všichni oslovení běloruští imigranti se rozhodli pro e-migraci z jediného důvodu, a to studia. Jednalo se buď o studium na střední nebo vysoké škole. Jediná z respondentek zažila na území České republiky také studium na škole základní, neboť z domova odešla již v devíti letech na rozhodnutí rodičů.

„Vzdělání byl primární důvod, ne protože kvalita vzdělání je v ČR lepší, ale i důvodu lepšího uplatnění v rámci EU s diplomem univerzity státu EU.

---

⁸ Data z portálu Ministerstva vnitra dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

V Bělorusku je málo lidí, které by neměli vysokoškolské vzdělání, problém byl více v uplatnění. Na lepší pracovní místa se dalo dostat jenom přes známé. Mezi mými osobními důvody také byla snaha být pod menší kontrolou rodičů a být více samostatná. Pro mně nebyl velký rozdíl zda jet do Ruska nebo do jedné ze zemí EU, ale přece v studium v EU byl o něco více prestižní (neberu v úvahu takové univerzity jako MGU v Moskvě). V té době jedná soukromá firma začínala podnikání v oblasti zprostředkování informací, vyřizování potřebných dokumentů u českých univerzit a státních institucí pro nástup na univerzitu. Ve mém městě probíhala intenzivní propagace, tak jsem se dozvěděla o možnosti studia na VŠE. Myšlenka se mi líbila, stejně tak jako možnost odjet do zahraničí.“ Irina.

„Studium. Studovala jsem několik let v zahraničí na škole před tím, než jsem přišla na vysokou školu do Čech. Byl to trend, kdy rodiče posílali děti studovat do zahraničí a mě se líbilo žít mimo Bělorusko, více zábavy, možnosti, celkem jiný život.“ Olesya.

„Do Čech jsem přijela studovat na VŠE. Hlavní důvody – studovat na vysoké škole můžeš zadarmo, pokud teda studuješ v češtině. Česká republika je evropsky stát a možnosti zaměstnání po studiu jsou daleko lepší než doma.“ Kseniya

„Za odchodem z Běloruska stojí určitě zajímavá příležitost pobytu v cizině a to hlavně bezplatné vzdělání . Proto jsem zvolil Českou republiku a ne například Velkou Británii. Navíc tady je i levnější živobytí. V Anglii bych musel třeba bydlet na koleji, kdež to tady si můžu dovolit i privát.“ Oleg

Z těchto výpovědí vyplývá, že motivačním faktorem byla především cena a kvalitní studium v Evropské Unii. Podíváme-li se na ostatní státy jako je Velká Británie, Francie, Itálie, Německo, zjistíme, že studium na tamních univerzitách či středních školách je v porovnání s kvalitou českých univerzit mnohem nákladnější. Druhým faktorem zvolení Čech, jako vhodného místa pro studium, jsou pro respondenty/tky i vedlejší náklady jako je ubytování nebo možnost přivýdělků.

Důležitým aspektem volby České republiky jako nového domova se jeví i skutečnost, že je součástí Evropské Unie, která byla pro dotázané mnohdy podmínkou. EU nabízí mnohem více pracovních příležitostí, větší uplatnění a volný pohyb při cestování. Ač nepřímo, tak si respondenti/tky, v době odchodu dobře uvědomovali, že politická situace v jejich zemi jim ani v blízké budoucnosti nemůže nabídnout to, co jim nabídnou země EU. Takovým případem je i Nina.

Nininy rodiče se rozhodli poslat jejich dceru za „lepší“, když jí bylo teprve devět let. V České republice měli příbuzné a tak poslali Ninu studovat do české školy. Důvodem byla komplikovaná situace v rodině a samozřejmě uvědomění si rodičů, že se jejich dítě může mít v České republice lépe. Poskytnout mu tak kvalitní studium a možnost zařídit si život podle svého, což by se jí v Bělorusku nemuselo splnit.

„...začátky nebyly vůbec jednoduché. Veškeré to vyřizování, papírování, ... Rodiče byli hodně vyčerpaní a já jako malá moc nevěděla, co se děje. Věděla jsem, že pojedou za tetou a strejdou do Čech. Až těsně před odjezdem jsem pochopila, co se vlastně děje a že rodiče neuvidím každý den.“ Nina

5. 1. 2 Integrace vs. Vymezení se

Emigrace vyžaduje vybudování nové existence v zcela novém prostředí a tím vyvolává onu národní identitu. Tato proměna úzce souvisí se zemí nynějšího pobytu. Zahrnuje též hledání struktur, institucí nebo osob, na jejichž základě je možné národní identitu udržovat i v cizím prostředí. Jak zmiňuje Michaela Šmídová ve své studii Národní identita a běloruští političtí emigranti, s touto složitou situací se vyrovnávají i Bělorusové, kteří opustili Bělorusko a žijí v České republice. Přesídlení nepřestavuje sice absolutní kulturní proměnu a vyrovnávání se s naprosto jiným životním stylem, ale přesto je pro ně náročné. (Šmídová 2008: 2: 19)

S využitím dosavadních empirických poznatků o situaci zahraničních imigrantů v České republice byly identifikovány faktory, jež mají vliv na integraci imigrantů do společnosti. K základním patří délka pobytu na území České republiky (Bernard, Mikešová 2014: 529). Právě délka pobytu závisí na začlenění běloruských imigrantů do české společnosti. Po delší pobytu jsou dobře seznámeni s tamní kulturou, zvyky, stylem života apod. Lépe také navazují vztahy a komunikují s prostředím.

„Nejvíc udržuju kontakt s úzkým kruhem rusky mluvících přátel, které jsem potkala před roky, ale mezi známými mám také Češi, se kterými se občas potkám.“ Olesya

„Dříve jsem byla nejvíce v kontaktu s cizinci z jiných zemí a s rusky mluvícími, se kterými jsme na začátku pobytu bydleli na koleji. S některými z nich jsme pořád dobří přátelé, ale třeba nejlepší kamarádka bydlí mimo Českou Republiku.“ Olesya

„... bavila mě škola, to byl taky důvod, proč jsem chtěl z domova odjet. Po příchodu do Čech jsem se snažil realizovat ve studiu. Později i na akademické půdě. Tam jsem získal hodně přátel a známých. Mezi nimi jsem se cítil v pohodě.“ Igor

„Snažil jsem se spíše začlenit, ale zároveň neztratit svoji kulturu. Pořád vědět, odkud jsem přišel a kdo jsem. Chtěl jsem vědět víc o kultuře, zábavě, volném času, všem co se chování tohoto lidu týče. Přes komunikaci s Čechy a každodenní pozorování jejich života a denních zvyklostí. Nelze jednoduše říct, co jsem přijmul jako první, prostě jsem se snažil to vypořádat. Prostě jsem se snažil trochu přizpůsobit.“ Oleg

Emigrace vyžaduje vybudování nové existence v cizím prostředí a vyvolává odezvu také v rámci národní identity (Šmídová 2006). *„Noví přátelé v první řadě ovlivňují, ti pak cizince představí místní kultuře a zvykům. Časem se transformuje způsob oblečení, ale spíše přirozeně, nejedná se o snahu*

začlenit se do společnosti, ale postupně se mění vkus a způsob myšlení.“
Vysvětluje Irina postoj k integraci do české společnosti

„...lépe poznat a pochopit místní kulturu a zvyky, snažit se jim spíše přizpůsobit. Jako malé mi ani nenapadlo se nějak vymezovat. Na to že jsem Běloruska jsem v té době nemyslela. Spíš mi to bylo připomínáno ve škole. Chtěla jsem být jako ostatní ve třídě, až když jsem byla starší, uvědomovala jsem si, že jsem jiné národnosti a občas jsem měla potřebu to dát o sobě vědět svému okolí. Teď už to ale nevnímám. Cítím se tu doma.“ Nina

Naopak Kseniya to viděla po svém příjezdu opačně:

„Na VŠE studuje hodně cizinců a mezi nima šlo lip najít kamarády. Společný jazyk, společný zvyky, společný tradice, oslavování společných svátků.“ Kseniya

5. 1. 3 Kontakt mezi dvěma světy

Důležitou živnou půdou pro reprodukci transnacionálního prostoru jsou moderní technologie jako jsou telefony, skype, fax, mobilní telefony, televize, počítače a mnohá další (Faist 2006: 4) . Většina dotazovaných uvedla jako nejčastější medium ke kontaktu s rodinou či přáteli mobilní telefon a to jak z počátku pobytu, ač ne tak často, tak i v současné době. Důležitým komunikačním prostředkem se později stal internet a tudíž použití e-mailové korespondence nebo skypu. Co se týče frekvence kontaktu s domovinou, z odpovědí lze vyvodit, že při počátečním pobytu v ČR byli dotazovaní v kontaktu tak často, jako je tomu i dnes. V dnešní době se jedná o kontakt s rodinou třikrát až čtyřikrát do týdne. S přáteli tomu může být i denně. Spíše než frekvence se změnila témata konverzací, kdy při začátečním pobytu šlo především o psychickou podporu ze strany rodičů, než sdílení zážitků. K těm se dostali respondenti/ky až po několika měsících nebo letech pobytu. Je jasné, že tento aspekt je velmi individuální a závisí na osobnosti jednotlivce, nicméně

na začátcích byla podpora na místě rodiny všude a měnila se až délka přijmutí nové role imigranta, kdy se o sebe museli respondenti sami postarat.

Irina létávala domů i pětkrát do roka a dnes je tomu tak maximálně dvakrát. Na vině je cena letenek i současný profesní život, který jí nedovolí se z práce často uvolňovat. Olesya je v kontaktu s domovem každý den alespoň na krátkou dobu. Většinou po skypu nebo telefonu. Nina ale přišla do Čech před jedenadvaceti lety a zahraniční hovory nebyly levné jako je tomu v současnosti. Kontakt tak probíhal jen třikrát až čtyřikrát do měsíce. Psali si tedy dopisy.

„S rodinou jsem byla v kontaktu jak to jen šlo,, ale na začátku také s několika kamarády, než je tomu v současný době. Odešla jsem malá a byli to kamarádi z města nebo školy. Dnes už si nepíšeme ani nevoláme.“ Olesya

„Byl jsem s rodinou v kontaktu každý den. Když to třeba nešlo, hned druhý den jsem je kontaktoval. Nikdy jsem spolu nebyli v kontaktu méně, jak týden. Na začátku to byly telefony, smsky, potom přišel skype a v poslední řadě je to aplikace Whatsapp, která mi umožňuje naprosto skvělý spojení s kamarády a rodinou během celého dne.“ Oleg

„Skoro každý den jsme si volali. Jednou za čtvrt roku jsem tam jezdila. Nyní se vracím do Běloruska tak jednou za půl roku. Záleží, jak jsem na tom v práci s dovolenou. Většinou kvůli nějaké oslavě.“ Alina

Otázka s kým nejčastěji udržovali kontakt v počátcích a nyní se jasně ukazuje, že v prvních měsících pobytu byla na místě podpora nejbližší rodiny a opravdu blízkých přátel, kdy se cítili osamocení a začátky v nové zemi pro ně byly psychicky velmi náročné. Postupem času byl na místě kontakt i se známými a vzdálenějšími příbuznými. Několik z dotazovaných také uvedlo, že jejich přátelé z Běloruska byli ochotni dorazit do Čech za nimi, což ještě více podpořilo transnacionální vazby.

„Na začátku pobytu mi rodina opravdu hodně pomáhala. Jak fyzicky tak psychicky. Jsem jim za to moc vděčný.“ Igor

„Rodina mi na dálku opravdu pomáhala, nebylo to jednoduchý. Jsem jim za to dodnes vděčný.“ Oleg

„Nejvíc udržuju kontakt s úzkým kruhem rusky mluvících přátel, které jsou potkala před roky, ale mezi známými mám také Češi, se kterými se občas potkám.“ Olesya

„Byl jsem v kontaktu s rodinou několikrát do měsíce, většinou přes telefon. Jinak to v té době ani moc nešlo.“ Igor

„Moji blízcí, teta a strejda, byli poblíž. Ale po rodičích se mi hodně stýskalo. Jezdila jsem za nimi vlakem čtyřikrát do roka.“ Nina

„Hodně často. Před deseti lety jsem ještě nemela počítač, tak že jsme s rodinou psali maily a volali. Pak jsme pořídili notebook a začali používat skype každý den. Používali jsme tedy skype. Občas esemesky, když nejsem dlouho online maminka začíná být nervózní a začíná posílat esemsky. Nyní jsme tedy v kontaktu s rodinou každý den. S přáteli různě, ale určitě tak jednou do týdne.“ Kseniya

„Jsem s rodinou a přáteli v kontaktu stejně často, jako to bylo na začátku, možná víc, akorát se změnilы způsoby kontaktu.“ Oleg

Kontakt mezi imigranty a jejich rodinou nezůstává jen na virtuální úrovni, ale uskutečňují jen i prakticky a to v podobě darů, ať už finančních (remittance) nebo jinak materiálních. Většina dotazovaných byla z počátku pobytu podporována svými rodinami finančně, což u jedné z respondentek trvá dodnes. Nicméně nyní jsou respondenti/tky po delší době pobytu schopni finanční podporu vracet za předešlá léta.

„Rodina mě samozřejmě finančně podporovala, jinak by to ze začátku ani nešlo. Dnes se jim to snažím vynahradiť.“ Oleg

„Rodina mě finančně podporovala. Posílala tetě a strejdovi peníze na moje studium a za to že se o mně starají. Trvalo to, než jsem si začala vydělávat sama. Teď jim to mohu vrátit. Ne že by o to žádali, ale беру to jako výraz vděku, za to, co pro mě tenkrát udělali“ Nina

„Ano, rodina mě finančně podporovala. Nebylo ani nic jiného možné. Bylo mi patnáct. Neměl bych se jak uživit.“ Igor

„Samozřejmě, rodina pomáhala taky na začátku finančně. Rodiče mě finančně podporoval vždycky. Ode mne nikdy nic nebrali, i když jsem vydělávala dost. Proto jsem vždycky snažila jim to vrátit nějak jinak. Kupovala jsem jim dárky, oblečení, mobily, počítač.“ Kseniya

„Ano, dárky domů posílám. Většinou oblečení, tady je více kvalitní a hezké, a také levnější, než doma. A vždy Becherovku.“ říká Olesya, která rovněž popisuje, jak dárky posílá přes autobusovou dopravu domů. Díky řidičům či běloruským průvodcům posílají Olesya a Irina domů dárky a zároveň dárky i přijímají. Není neobvyklé, že si navzájem posílají plné kufry potravin, oblečení, suvenýrů a podobných předmětů. Tento systém si vybudovali již krátce po svém pobytu v Čechách.

„Předám to [dárky] přes známé nebo až jedu do Běloruska.“ Alina

„Když jedu domů, vozím s sebou kromě dárků, jako oblečení, potravin a jiných taky léky, které nejsou v Bělorusku moc k sehnání. Nikdy to neposílám zásilkou. Přivezu to až tam jedu.“ Oleg

„Dárky jsem domů vozila osobně. Většinou to byl alkohol a nějaké sladkosti. Pak taky poštou ve formě balíků, to jsem ale alkohol moc neposílala. Dnes posílám dárky přes známé a nebo opět poštou. Pořád se jedná o stejné

věci. Občas pošlu něco hodnotnějšího, ale to spíš přivezu osobně, když je příležitost.,, Nina

„Přes známé, co zrovna jedou do Běloruska posílám nějaké dárky, jako jsou typické české potraviny. Mají rádi Karlovarské oplatky a české pivo. Vozí to tam mí kamarádi Bělorusi, co tu taky žijí. „ Igor

„Nikdy jsem to neposílala zásilkama – vždycky vezla sama, nebo posílala přes kamarády. Dárky byly různé třeba pivo, oblečení, kosmetiku, bonbony, sýry, jednou vezla křišťálový lustr.“ Kseniya

Jiným důvodem, proč navštívit domov je onemocnění člena rodiny, kdy je prakticky nutné se domů co nejdříve vrátit. Například Irina tuto situaci nedávno zažila. Onemocněla jí babička a bylo třeba se neodkladně dostavit domů. Tento důvod, kdy se respondenti navštěvují domov, uvedli všichni z dotazovaných.

„... rodina je pro mě důležitá, neodpustila bych si, kdyby babička zemřela a já se s ní „nerozloučila“... u nás to zkrátka tak máme. Myslím, že je to samozřejmé. I kdybych bydlela v Africe, přiletěla bych.“ Irina

„Jezdím domů především proto, že se mi stýská po rodině, po domu, po příteli Jeden čas jsme bydleli nějakou dobu zvlášť. Já v Praze, on v Bělorusku, proto jsem se snažila častěji jezdit domu. Dnes se dostanu domů do Běloruska tak třikrát až čtyřikrát do roka.“ Kseniya

5. 1. 4 Rituály

„Na Vánoce a Velikonoce jsem ráda doma, ale ne vždy to vyjde. Vyloženě běloruské svátky neslavím. V Bělorusku, Rusku na Ukrajině má větší důležitost oslava Nového roku a narozenin, než jiné svátky. Jsou to dva nejdůležitější svátky roku.“ uvádí Irina. Na oslavy Nového roku dojíždí většina respondentů/tek. Pokud je v Bělorusku zmíněný Nový rok nebo má někdo z rodiny narozeniny nebo svatbu, je vhodné, aby na takovou slavnost dorazili.

„Záleží jak to zrovna vyjde, někdy slavím doma a někdy zůstávám v Čechách. To jak mi dají dovolenou. Minimálně dvakrát do roka se ale snažím dostat domů, takže na Vánoce se mi to většinou povede.“ Oleg

„Na svatbu v podstatě ano, není to slušné nepřijet. Na narozeniny – některé a někdy, spíše hodně blízkých příbuzných když mám takovou možnost nebo v případě jubileí. Máme velkou rodinu, mám na mysli vč. vzdálenějších příbuzných a příbuzných ze strany manžele sestry, a kdybych měla být na každé oslavě, musela bych se přestěhovat zpět do Běloruska.“ říká Irina

„Domů jezdím, když má někdo z rodiny narozeniny, kde se sejdou blízcí příbuzné. Uvaří se jídlo, k tomu dobré víno a vždy šampaňské. Nebo jdeme slavit do restaurace. A také slavíme doma Velikonoce, kdy se jde do chrámu na službu osvítit chleba, vodu, vejce, lze přinést cokoli.“ Olesya

„Snažila jsem přijet samozřejmě, ale hodně často mne to nevycházelo. Za 10 let na narozky tatínka jsem byla doma asi párkrát, na narozky maminky jednou, jednou na svatbě kámošky.“ Kseniya

„Slavím stejné svátky, které se slavili v naší rodině, a potom mezinárodní jako např. Den sv. Valentýna, Halloween apod.“ Olesya

„Na Silvestra, na Nový rok a na Vánoce vždycky jedu domu, Velikonoce občas domu, ale většinou mi to nevycházelo kvůli práci. Tak ze jsem zůstávala v Praze a slavily jsme s kámoškama.“ Kseniya

„Vánoce a Velikonoce se slaví jindy u nás v Bělorusku. Vánoce nejsou tak důležitým svátkem jako v Čechách. Dárky dostáváme na Silvestra. Upřímně řečeno ale musím říct, že svátky moc neprožívám. Ani běloruské natož české. Jsem ráda, že vidím rodinu a kamarády, to je důležité. Samotný svátek ani tak ne. Na Svatbu určitě jedu, na narozky záleží, pokud je to kulaté datum tak ano. Jinak příležitostně.“ Oleg

„Běloruské národní svátky slavím všechny. Jsou pro mě hodně důležité a neměli bychom na ně zapomínat. Pokud to vyjde, jak finančně, tak časově, jedu je slavit s rodinou a přáteli domů do Běloruska, ale když to nejde, slavím je všechny tady. I Vánoce, Velikonoce,...“ uvádí Nina, která se do rodného Běloruska vrací již jen jednou za dva roky.

„Vždycky slavím den Běloruské státnosti. Je to 25. března. Slavím to v Čechách s kamarády Bělorusy. Máme k tomu vztah v rámci diaspory.“ Igor

České svátky dotazovaní moc neslaví, prakticky vůbec. Drží mezi sebou pouze běloruské náboženské svátky, kdy se sejdou lidé z běloruské komunity, kteří se spolu stýkají a přátelí.

„Obvykle slavím běloruský svátek tady s přáteli. Vaříme tradiční ruské, běloruské nebo ukrajinské jídlo, povídáme nebo jedeme někam na výlet...“ Olesya.

„České svátky neslavím, ale pokud je možnost, sejdu se s českými přáteli a užívám si atmosféru klidu, které svátky přináší. Jinak ty běloruské slavím se známými, co také žijí v Čechách.“ Nina

„Většinou se jedna o narozeniny a Silvestr. Oslavujeme to většinou doma s rodinnými příslušníky. Figuruje tam často pečená husa, která mi chutná nejvíce.“ Igor

„Největší svátky pro mne jsou Vánoce, Nový rok a Velikonoce. Na Vánoce se snažíme vždycky být spolu (já, rodiče, ségra – my všichni bydlíme v různých státech). Jinak rozdáváme dárky, vaříme nějaké dobroty. Na Velikonoce pečeme tradiční buchty, barvíme vejce, chodíme do kostela.“ Kseniya

„Nový rok. Jak jsem říkala celá rodina se schází pohromadě. Všichni vezou dárky, balíme to spolu, aby bylo hezky, v jedné barvě, a každý rok tu barvu měníme, vždycky máme stromeček. Slavíme v podstatě dvakrát. Jednou v 23.00 (rusky nový rok, s Ruskem máme hodinový rozdíl) a pak v 24.00.“

Posloucháme prezidenty a jejich slavnostní projevy, hymny, otevíráme šampaňské. Pak starší synovci lezou pod stromeček a rozdávají dárky. Aby každý dostal dárek, musí zazpívat anebo vyprávět báseň vždy na téma nového roku. Je to celkem docela zábava.“ Kseniya

„Každé jaro dodržujeme pravoslavný svátek Maslenice⁹. Upečeme hodně palačinek a pozveme přátelé. Nemusí to být jen Bělorusové. Je to jeden z mých oblíbených svátků.“ Irina

5. 1. 5 Závěr rozhovorů

Stejně jako v úvodu rozhovorů jsem si i k závěru dovolila otázku mimo výzkum a to, zda plánují návrat domů. Míněno ne třeba v současné době, ale v budoucnu. Pět z šesti oslovených chce zůstat v České republice. Důvody? Způsob života, pracovní uplatnění a tudíž i ohodnocení a v neposlední řadě také přátelé a případná rodina, kterou zde zakládají nebo již dokonce založili. Olesya možnost návratu nevyklučuje, ale zatím o ní nepřemýšlí.

„Domů se moc nevracím. Za celou dobu pobytu jsem tam byl několikrát. S přáteli a rodinou jsem v kontaktu, o návratu občas uvažuji, ale nevím... jsem tu spokojen.“ Igor

„Už se tu cítím doma. Nemám potřebu se domů vracet.“ Nina

„Je mi tu dobře. Mám tu přátele, kamarády jak běloruské tak české.“ Irina

„Bylo by pro mě náročné se vrátit domů. Cítím se tu dobře, a nedovedu si představit, co by se muselo stát, aby mě něco přimělo k odchodu zpět do Běloruska“ Alina

„Do Běloruska návrat nezvažuju, ale s manželem vážně uvažujeme, že se usadíme v Americe, ve Spojených státech.“ Kseniya

---

⁹ Maslenice - Maslenica je tradiční ruský svátek, oslavuje se konec zimy a probuzení přírody.

„Pokud se vyskytnou nějaké lepší příležitosti, rodinné důvody atd. Nemusí být zrovna přestěhování domů ale taky do jiné země“ Oleg

Závěr

Migrace není vždy spojená jen s pohybem osob, ale také se sociálními vazbami a vztahy migrujících k jejich zemi původu. Podle Grigoryho Ioffea z Radfordské univerzity, který se problematikou „běloruství“ zabýval mimo jiné i v článku *Belarusian Identity* (2002), je zjevné, že ani v současnosti neexistuje jednotná běloruská identita a kulturní elity země jsou rozděleni na Západní a na ty s proruskou orientací (Šmídová 2006). Moji respondenti/ky však takové členění nevnímají. Ze země odešli většinou ze studijních důvodů a dále se především jedná o post-sovětské jedince, kteří atmosféru Sovětského svazu nijak neprožívali, neboť byli ještě hodně malí v době, kdy v zemi panovala totalita, aby měli důvod opustit Bělorusko. Vztahy mých respondentů/tek s domovinou jsou neustále pevné a časté i po více letech jejich pobytu na území České republiky. Snad jediná s dotazovaných, Nina, žije v České republice od svých 9 let a způsoby adaptace si prošla v ranném věku a po dobu pobytu se integrace do české společnosti upevňovala stále více a více.

Základní hypotetickou otázkou mého výzkumu bylo, zda jsou běloruští imigranti žijící na území České republiky v transnacionálních vztazích i po delším pobytu. Zhodnotím-li tedy veškeré odpovědi, mohu říci, že ano. Běloruští imigranti nezpřetrhali vazby s domovinou ani po dlouholetém pobytu. Někteří z nich sice nemusí do rodné země dojíždět na veškeré svátky vztahující se k jejich kultuře, nicméně do své domoviny se rádi vrací a jsou prakticky v dennodenním kontaktu, jak se svými přáteli, tak samozřejmě se svou rodinou, kterou se snaží všemožnými způsoby podporovat, čímž jim tak vracejí finanční podporu, která přicházela v období začátků jejich života v Čechách. Ne všechny běloruské rodiny přijímají finanční způsob a tak je respondenti transformují do podoby hmotných a nákladnějších dávků, jako například Kseniya. Oleg se snaží dopřát rodině léky, které jsou v Bělorusku špatně dostupné. Nina vozí značkové oblečení.

Zajímavým zjištěním je vytvoření tzv. „předávací sítě“, kterou si po několika letech v ČR imigranti vytvořili. Jedná se o propracovaný systém předávání balíků či kufrů, které se dostanou až k oné rodině či přátelům. Moji respondenti/ky si brzy po svém příchodu do Čech zjistili pravidelné linky z Prahy do Běloruských měst, což pomocí komunikace dotáhli k dokonalosti.

Irinina maminka je ředitelkou a zároveň učitelkou na jednom z běloruských gymnázií. Pravidelně jejich škola vypravuje autobusy se studenty na školní poznávací výlety. Irina tak má možnost přes tento spoj poslat domů dárky a naopak. Jiným způsobem je například využívání Kseniyiných kolegů pracujících pro běloruskou leteckou společnost. Díky nim tak může posílat dárky domů a oni naopak v případě potřeby věci Kseniyi.

Frekvence kontaktu a návštěv je pochopitelně individuální, ale i zde se ukázalo, že většina dotazovaných je v kontaktu s rodinou či přáteli prakticky denně. Nejčastějším médiem se ukázal být mobilní telefon. Přes sms zprávy nebo internetové aplikace mohou být s domovem ve spojení v jakékoli příležitosti. Vývoj techniky v této záležitosti sehrál důležitou roli. Telefony ani počítače nebyly v době příchodu do cizí země něčím samozřejmým a tak první kontakty probíhaly přes pevné linky nebo starší mobilní telefony, což bylo poněkud nákladné. Díky rozvíjející se technice mohou být respondenti v kontaktu nejen mezi sebou, ale i s přáteli, kteří žijí po celém světě.

Seznam literatury

Barša, P., Baršová, A.: Přistěhovalectví a liberální stát. Brno: IISP, 2005. ISBN 80-210-****-*

Bernard, J.; Mikešová, R.: Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. 2014.

Szaló, S.: Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: CDK, 2007. ISBN 978-80-7325-136-9

Eriksen, T.H.: Etnicita a nacionalismus. Praha: SLON, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7

Faist, T.: The Transnational social space of migration. Center on migration, citizenship and development. Arbeitspapiere No. 10, 2006. [online] Dostupné z WWW:

https://www.unibielefeld.de/tdrc/ag_comcad/downloads/workingpaper_10.pdf

Folkestad, B.: Is it possible to speak of transnational parties?. Eurosphere working paper series. Online working paper No. 8, 2008. [online] Dostupné z WWW: <http://eurosphere.uib.no/knowledgebase/workingpapers.htm>

Franc, A.: Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. RVP. [online]. 2010. [cit. 2010-11-24]. Dostupné z WWW:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html/>

Gardner, K.; Ahmed, Z.: Place, Social Protection and Migration in Bangladesh: A Londoni Village in Biswanath. Development Research Center on Migration, Globalisation and Poverty, 2006. Working papers [online] Dostupné z WWW: http://www.migrationdrc.org/publications/working_papers/WP-T18.pdf

Giddens, A.: Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4

Gardner, K.; Grillo.: 2002. Transnational households and ritual: an overview. Global Networks 2. <http://antropologie.zcu.cz/transnacionalismus>

Hannerz, U.: Flows, Boundaries and Hybrids: Keywords in transnational anthropology, 2000. Working papers [online] Dostupné z WWW: <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/hannerz.pdf>

Henig, D.: Pohledy z druhého břehu: Transnacionalismus, rituál a sociální změna. Brno: Masarykova univerzita, 1/2009. S. 169-186. ISSN 1214-813X

- Henig, D.:** Migrace. Webzin. No. 3, 2007. [online] Dostupné z WWW:
http://antropologie.zcu.cz/media//webzin/AntropoWEBZIN%202-3_2007.pdf
- Jandourek, J.:** Sociologický slovník. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0
- Janků, K.:** Život v pohybu. Brno. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2006.
- Klvaňová, R.:** Nejasné loajality. Způsoby příslušnosti a nepatření migrantů v transnacionálních sociálních polích. Brno: Masarykova univerzita, 1/2009. S. 91-107. ISSN 1214-813X
- Levitt, P.; Jaworsky, N. B.:** Transnational migration studies: Past developments and future trends. Annu. Rev. Social [online]. 2007. 33: 129-56
- Ministerstvo vnitra ČR:** Cizinci povoleným pobytem. Přehledy za rok 2014 [online]. 2014. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
- Roudometof, V.:** Transnationalism, Cosmopolitanism and Glocalization. Current Sociology [online]. 2005; 53;113. Dostupné z WWW:
<http://csi.sagepub.com/cgi/content/abstract/53/1/113>
- Řezník, M.:** Bělorusko. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-183-3
- Szaló, C.:** Osm migrujících žen a jejich transnacionální sdílený svět.
- Silverman, D.:** Ako robiť kvalitatívny výskum. Bratislava: Ikar, 2005. ISBN 80-551-090
- Sládek, K.:** Ruská diaspora v České republice. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-49-6
- Šišková, T.:** Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9
- Šmídová, M.:** Národní identita a běloruští političtí emigranti. *Lidé města* [online]. 2006, 8 (19), [cit. 2013-4-3]. Dostupné z WWW:
<http://lidemesta.cz/index.php?id=442>.
- Uhde, Z.:** Proměňující se biografie v době kosmopolitismu. Socioweb 11/2011 [online]. 2011. Dostupné na WWW:
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=481&lst=107>

Uherek, Z.: Integrace cizinců z hlediska emického a etického. Migraceonline [online]. 2005, s. 1-8, [cit. 2013-3-29]. Dostupné na WWW: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/integrace-cizincu-z-hlediska-emickeho-a-etickeho> .

Resumé

This work focuses on transmigrant relations and connections of Belarusian immigrants living in Czech Republic longer than six years. First part of the work is theoretical introducing migration and transmigration theories, history and approaches. Then it follows three particular concepts which inspired an author to make a research. Through the prepared half structured interview she tried to realize If Belarusian immigrants are still transnacional after their stay longer than six years. Questions are divided into the sections concerning frequency of contacts with home country, themes of contacts, rituals as wedding, Christmas or Belarusian festivals, and delimitation vs. integration. Work is finished by conclusion of the research.